

KURZY VYSOKOŠKOLSKÉJ PEDAGOGIKY - ANALÝZA MODELOV IMPLEMENTOVANÝCH V PODMIENKACH VYSOKÝCH ŠKÔL V SR

Tímea Šeben Zaťková¹

¹Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Filozofická fakulta, Katedra pedagogiky, Nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava, Slovenská republika

Abstrakt

Cieľom štúdie je porovnať modely kurzov vysokoškolskej pedagogiky realizovaných na slovenských vysokých školách. Text ilustruje tiež skúsenosti s implementáciou kurzov vysokoškolskej pedagogiky na slovenských univerzitách a sumarizuje výsledky z prieskumu o význame pedagogickej prípravy a vzdelávacích potrebách účastníkov takýchto kurzov – vysokoškolských učiteľov. Zdrojom inšpirácie pre zlepšenie kvality vysokoškolského vzdelávania môžu byť príklady dobrej praxe a osvedčených postupov a modelov vzdelávania doplnené názormi ich účastníkov a absolventov. Zámerom štúdie je tiež zdôrazniť požiadavku, že práca učiteľov na ktoromkoľvek stupni vzdelávania nemôže byť výsledkom vysokej erudície vedného odboru a iba na intuícii podložených poznatkov o vzdelávaní a jeho princípoch.

Kľúčová slova: kurzy vysokoškolskej pedagogiky, vysokoškolskí učitelia, názory na pedagogické vzdelávanie

Abstract

COURSES IN ACADEMIC TEACHING – ANALYSIS OF MODELS IMPLEMENTED IN CONDITIONS OF UNIVERSITIES IN SLOVAKIA

The aim of the study is to compare models of courses in academic teaching implemented at Slovak universities. The text also illustrates experiences with the implementation of the courses at selected Slovak universities and summarizes the results of a survey on the importance of pedagogical training and the educational needs of participants in such courses - university teachers. A source of inspiration for improving the quality of higher education can be examples of good practices and models of pedagogical education that are supplemented by the opinions of their participants and graduates. The purpose of the study is also to emphasize the requirement that the work of teachers at any level of education cannot be the result of high erudition in the scientific field and only intuition based knowledge about education and its principles.

Keywords: Courses in Academic Teaching, university teachers, opinions on pedagogical education

ÚVOD

Od stredoveku, kedy vznikli prvé univerzity, sa vysoké školstvo výrazne zmenilo. Status vysokoškolského učiteľa stratil svoju pôvodnú exkluzivitu, do popredia sa dostali mnohé nové formy, metódy a moderné nástroje výučby. Stredoveké univerzity poskytovali študentom priestor na učenie sa prostredníctvom vyučovania založeného na prednáškach. Neskôr odborníci v pedagogike nabádali vysokoškolských učiteľov, aby sa zamerali na individuálne potreby študentov a odklonili sa od memorovania naspamäť, postupne história priniesla pokrokové edukačné teórie a koncepcie, ktoré sa snažili rozvíjať samostatné myslenie edukantov. V 20. storočí došlo k posunu vo vysokoškolskej pedagogike k učeniu viac zameranému na študenta, s rastúcim dôrazom na kritické myslenie, riešenie problémov a spoluprácu. Tento posun sa v posledných rokoch ešte zrýchlil vďaka vzostupu technológií, objaveniu sa online vzdelávacích platforiem a rastúcemu používaniu digitálnych nástrojov v edukácii. Rozvoj online vzdelávania bol tiež dôležitou súčasťou evolúcie vysokoškolskej pedagogiky na Slovensku. Slovenské univerzity v posledných rokoch využívajú virtuálne vzdelávacie prostredia, aby umožnili študentom prístup ku kurzom, prednáškam a iným vzdelávacím materiálom. Vysokoškolskí učitelia sú dennodenne konfrontovaní s novinkami a permanentnými spoločenskými zmenami, ktoré by sa mali odraziť v ich expertnej činnosti. Sú však vysokoškolskí učitelia naozaj dostatočne pripravení na pedagogickú činnosť v náročných podmienkach súčasnej vzdelávacej reality?

Existujú tri hlavné základné úlohy vo vysokoškolskom vzdelávaní, menovite vyučovanie, výskum a služby (Rismavatti, 2020). Pre vysokoškolských učiteľov je však typické, že pred nástupom do praxe nie sú špeciálne pripravovaní na svoje špecifické povolanie (Andresen podľa Petriková & Ondriová, 2015). Vysokoškolskí učitelia sú zvyčajne starostlivo pripravovaní, ako vykonávať výskum, ale často im chýba príprava vo vysokoškolskej pedagogike (Gosling, 2009). V mnohých krajinách sa táto situácia rieši požiadavkou absolvovať pedagogické kurzy (Gibbs, 2013; Hanbury *et al.*, 2008; Havnes & Stensaker, 2006; Trowler & Bamber, 2005). Tieto kurzy sa stali medzinárodným fenoménom (Amundsen & Wilson, 2012) a vysokoškolská pedagogika je v súčasnosti legitímny vedný odbor (Silander, Ch. & Stigmar, M. 2023).

Na jednej strane vysokoškolskí učitelia podliehajú neustálemu hodnoteniu výkonu vo vedecko-odbornej činnosti, na druhej strane sa hodnotenie ich pedagogickej činnosti zvyčajne obmedzuje

len na hodnotenie počtov študentov. Fakulty sa zameriavajú na požiadavky vyjadrujúce kvalifikáciu lektora (požiadavka akademického titulu; požiadavka znalosti cudzieho jazyka; požiadavka predchádzajúcej praxe; publikačná činnosť a recenzie; účasť na vedeckých grantoch). Fakulty pravdepodobne vnímajú ostatné kompetencie súvisiace s výkonom roly vysokoškolského učiteľa (organizačné, komunikačné,...) ako automatickú dispozíciu učiteľa. Obsahové analýzy inzerátov na učiteľské miesta profesora, docenta a odborného asistenta na verejných vysokých školách zverejnené na stránke MŠ SR dokazujú, že vysoké školy len sporadicky pokrývajú v týchto inzerátoch požiadavky na schopnosti, ktoré sú potrebné pre kvalitnú pedagogickú prácu vysokoškolského učiteľa (Kravčáková & Jelenová, 2010).

Nie je možné jednoznačne konštatovať, že by existovala korelácia medzi kvalitou vedeckej erudície učiteľa a kvalitou jeho pedagogickej práce. Pedagogické vzdelanie vysokoškolských učiteľov je nevyhnutnosť, ale otázne je, či vôbec a ako je poskytované vysokými školami v SR.

1. CIELE

Zámerom štúdie je poukázať na skutočnosť, že práca učiteľov na akomkoľvek stupni vzdelávania (aj na vysokých školách) nemôže byť výsledkom vysokej erudície vo vednom odbore a len intuitívneho poznania výučby a jej princípov. Hlavným cieľom štúdie je popísať a porovnať modely kurzov vysokoškolskej pedagogiky realizovaných na slovenských univerzitách a popísať, ako získavajú a rozvíjajú vysokoškolskí učitelia svoju pedagogickú spôsobilosť na jednotlivých vysokých školách (VŠ) v SR.

Čiastkové ciele sú:

- analyzovať vývoj požiadaviek na pedagogické vzdelanie vysokoškolských učiteľov na Slovensku;
- preskúmať skúsenosti s realizáciou kurzov vysokoškolskej pedagogiky na vybraných univerzitách;
- zistiť názory učiteľov na ich vzdelávacie potreby a význam ich pedagogického vzdelávania pre prax vo vysokoškolskom vzdelávaní.

Výskumné otázky:

- O1: Aké typy modelov vysokoškolskej pedagogiky existujú na vysokých školách na Slovensku?
- O2: Aké sú vzdelávacie potreby vysokoškolských učiteľov vo vysokoškolskom vzdelávaní?

Najvhodnejším výskumným dizajnom pre túto štúdiu bol prieskum založený na použití kombi-

novaných metód skúmania, pretože ide o najpoužívanejší postup na vývoj predtým neexistujúcich nástrojov (Cresswel & Clark, 2017). V súlade s týmto dizajnom sa štúdia skladá z dvoch fáz; prvá fáza, zber a analýza kvalitatívnych údajov, bola vykonaná s cieľom identifikovať a popísať modely kurzov v akademickej výučbe. Druhá fáza, kvantitatívny zber a analýza údajov, s cieľom spresniť a posúdiť platnosť a spoľahlivosť výskumných údajov. Údaje pre túto štúdiu sú založené na prieskume s otvorenými a uzavretými otázkami a analýzou dokumentov. Analýza dokumentov je technika, ktorá využíva množstvo dokumentov, tlačených aj elektronických.

2. TEORETICKÝ RÁMEC

Čo sa týka historického vývoja vysokoškolskej pedagogiky na území Slovenska, tak jeho počiatky možno situovať do obdobia existencie spoločného Českoslovenka. V podmienkach spoločného československého štátu sa v druhej polovici 50. rokov začali vytvárať základy pre vznik a rozvoj vysokoškolskej pedagogiky. Rozvoj vysokoškolskej pedagogiky v 70. a 80. rokoch 20. storočia pokračoval a rozvíjal sa ako vedná disciplína na niektorých fakultách v Čechách a na Slovensku. V 80. rokoch bol navrhnutý a realizovaný povinný obsahový a organizačný model pedagogického vzdelávania ako tzv. „Systém zvyšovania pedagogickej kvalifikácie vysokoškolských učiteľov“. Tento systém kopíroval systémy sovietskych krajín a bol kodifikovaný vyhláškou č. 8/1983 ako povinný pre všetkých vysokoškolských učiteľov na vysokých školách. Zahŕňal dve úrovne vzdelávania:

- 1) základné štúdium vysokoškolskej pedagogiky pre mladých učiteľov do 5 rokov praxe na VŠ;
- 2) špecializovaný kurz vysokoškolskej pedagogiky pre všetkých učiteľov s praxou do 10 rokov na VŠ.

Po spoločensko-politických zmenách v roku 1989 (koniec komunistickej éry) bol systém pedagogického vzdelávania vysokoškolskej pedagogiky ukončený. V 90. rokoch sa pedagogické semináre na vysokých školách vyskytovali len sporadicky ako záujmová a dobrovoľná činnosť (napr. Slovenská poľnohospodárska univerzita) (Vašutová, 2010; Ondrejko, 1998; Šeben Zatková, 2015).

Neskôr sa opäť začali objavovať viaceré snahy o zavedenie kurzov vysokoškolskej pedagogiky na niektorých vysokých školách (napr. Ekonomická univerzita v Bratislave (UE), Technická univerzita v Košiciach (TUKE), Technická univerzita vo Zvolene (TU)).

Dnes si niektoré VŠ v SR organizujú svoje pedagogické vzdelávanie učiteľov (ako pedagogické minimum) podľa svojich potrieb a na báze dobrovoľnosti. Kurzy vysokoškolskej pedagogiky vychádzajú z interných smerníc jednotlivých VŠ (napr. Ekonomická univerzita v Bratislave; alebo ako súčasť habilitačných a inauguračných kritérií – apr. Slovenská poľnohospodárska univerzita v období rokov 2008–2014; na iných VŠ ako príležitostné kurzy organizované v rámci grantových projektov) (Novák, 2019; Minimálne kritériá, časť I, Odsek f, 2008; Benková, 2018).

Na základe uvedeného teda sumarizujeme, že od roku 1989 neexistuje v SR legislatívny podklad pre požiadavky súvisiace s pedagogickým vzdelávaním vysokoškolských učiteľov. Na druhej strane, ale odborná, vedecko-výskumná a publikačná činnosť vysokoškolských učiteľov podlieha pravidelnému hodnoteniu kvality v prostredí univerzít v rámci akreditačného procesu a vysokoškolskí učelia musia spĺňať kvalifikačné predpoklady v zmysle zákona č. 131/2012 o vysokých školách a zákona č. 269 /2018 Z.z. o zabezpečovaní kvality vysokoškolského vzdelávania. Vyžaduje sa od nich vedecká a odborná spôsobilosť, ale pedagogická spôsobilosť a jej rozvoj nie je v slovenskom akademickom prostredí definovaná. Pedagogická spôsobilosť (pedagogical content knowledge – PCK ako ju definuje Shulman, 1986) zahrňuje špecializované znalosti, ktoré učelia potrebujú na efektívne vyučovanie konkrétneho predmetu alebo kurzu a v intenciách moderných požiadaviek na edukáciu sú pre učiteľa v súčasnosti nevyhnutnosťou. Pedagogická spôsobilosť (PCK) spája obsahové znalosti, alebo poznatky z danej disciplíny, s pedagogickými vedomosťami alebo vedomosťami o tom, ako dané učivo vyučovať (Schulman, 1986; Rollnick & Mavhunga, 2017). To si vyžaduje, aby vysokoškolskí učelia získali základné vedomosti o procese výučby na vysokých školách a o učení sa svojich študentov.

V zahraničí v súčasnosti evidujeme zvýšenú pozornosť o pedagogické vzdelávanie vysokoškolských učiteľov a rozvoj ich pedagogickej spôsobilosti a vo svete existujú aj rozmanité modely takéhoto pedagogického vzdelávania.

Chalmers a kol. (2012) rozdelil programy pedagogického vzdelávania na formálne a neformálne typy. Formálne programy sú akreditované alebo vyžadované príslušnými orgánmi a sú ponúkané v intenzívnej alebo rozšírenej forme. Neformálne programy zahŕňajú kratšie workshopy alebo semináre, online kurzy a špeciálne podujatia.

Požarník (1998 podľa Askerc Veniger, 2016) uvádza sedem modelov pedagogickej prípravy

vysokoškolských učiteľov: 1) programy počiatočného vzdelávania pre asistentov s minimálnou jedno-ročnou pedagogickou praxou; 2) mentoring nová-čika skúseným vysokoškolským učiteľom, nielen vo výskume, ale aj vo výučbe; 3) (mono)tematické semi-náre a kurzy z rôznych oblastí; 4) pedagogické work-shopy; 5) projekty akčného výskumu; 6) sieť odborníkov; a 7) rovesnícke školenie.

3. METODOLÓGIA

V štúdií boli uplatnené analýza textových doku-mentov a dotazníkový prieskum. Zdrojom obsa-hovej analýzy textových dokumentov sú ofici-álne webové stránky vysokých škôl na Slovensku. Primárnym zdrojom obsahovej analýzy bolo 20 webových stránok všetkých slovenských verej-ných vysokých škôl. V štúdiu sa realizovala obsa-hová analýza voľne prístupných webových stránok vysokých škôl, ktorá sa zameriavala na analýzu existujúcich modelov poskytovaných kurzov vysokoškolskej pedagogiky a ďalšieho vzdelávania vysokoškolských učiteľov.

Ako sekundárna metóda bol použitý dotazníkový prieskum na získanie spätnej väzby od respon-dentov - účastníkov vybraných kurzov vysokoš-solekej pedagogiky na dvoch slovenských VŠ (SPU a UCM). Dotazníkový prieskum bol realizovaný v rokoch 2021–2023. Po zbere výsledkov dotazní-kových prieskumov boli údaje analyzované štatis-

tickým výpočtom alebo fenomenologickou analý-zou autorky.

Štúdia bola založená na písomnom prieskume, ktorý obsahoval celkovo 24 otázok, uzavretých aj otvorených. Dotazník bol zaslaný e-mailom 46 absolventom Kurzu vysokoškolskej pedagogiky na SPU v Nitre. Prieskum prebiehal od augusta 2021 do septembra 2021. Dotazníky vyplnilo 29 absolventov kurzu. Rovnaký dotazník bol zaslaný 35 účastníkom (vysokoškolským pedagógom a doktorandom), ktorí absolvovali workshopy vysokoškolskej pedagogiky na UCM v decembri 2022, februári 2023 a v máji 2023. Dotazníky vyplnilo 25 účastníkov z UCM.

4. VÝSLEDKY

Podľa Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR (Minedu, 2023) pôsobia na Sloven-sku verejné vysoké školy (počet 20), štátne (3), súkromné (10) a zahraničné vysoké školy (6) (Minedu, 2023). Z uvedených vysokých škôl sme realizovali analýzu dostupných informácií o peda-gogickom vzdelávaní a profesijnom rozvoji vysokoškolských učiteľov v prostredí verejných VŠ, keďže na túto skupinu VŠ sa vzťahujú jednotné legisla-tívne požiadavky.

Výsledky analýzy a komparácie rôznych mode-lov kurzov vysokoškolskej pedagogiky na vybra-ných vysokých školách sú zhrnuté v Tabuľke I.

Tabuľka I: Analýza vybraných modelov kurzov vysokoškolskej pedagogiky

	Univerzita	Obsah vzdelávania	Akreditácia a organizačná forma	Zdroj
1	Žilinská univerzita v Žiline (UNIZA)	Názov kurzu: <i>Adaptačné vzdelávanie vysokoškolských učiteľov technického a ekonomického zamerania na UNIZA:</i> <u>2 stupňový model:</u> 1. Kurz pre doktorandov (23 hodín); 2. Kurz pre vysokoškolských učiteľov ekonomického a technického zamerania (116 hodín/2 roky: 1.rok: Inžinierska pedagogika, IKT, Podpora publikačnej činnosti; 2. rok: Jazykové vzdelávanie).	<ul style="list-style-type: none"> vzdelávanie hradené z rozpočtu UNIZA; uskutočňuje sa v zmysle smernice č. 200/2021: „Zásady výberového konania na obsadzovanie pracovných miest vysokoškolských učiteľov, výskumných pracovníkov, funkcií profesorov a docentov“, a smernice 228/2022: „Profesijný rozvoj vysokoškolských učiteľov UNIZA“. 	https://ucv.uniza.sk/vzdelavanie-zamestnancov-uniza/adaptacne-vzdelavanie/
2	Technická univerzita v Košiciach (TUKE)	<u>2 stupňový model:</u> 1. Pedagogické minimum pre doktorandov; 2. Kurz vysokoškolskej pedagogiky pre VŠ učiteľov (204 hodín/2 roky).	Kurz je dobrovoľný. Akreditácia: IGIP (titul - ING-PAED IGIP)	https://osv-ip.tuke.sk/

	Univerzita	Obsah vzdelávania	Akreditácia a organizačná forma	Zdroj
3	Technická univerzita vo Zvolene (TU)	<u>1 stupňový model:</u> 2 – ročný kurz (204 hodín/5 blokov) – obsah zodpovedá kritériám IGIP.	• kurz platený účastníkmi (398Eur); • Posledná informácia o organizovaní – v od septembra 2016 do januára 2018.	https://cdv.tuzvo.sk/sk/kurz-vysokoskolskej-pedagogiky
4	Slovenská technická univerzita v Bratislave (STUBA)	nenájdené	–	https://www.stuba.sk/
5	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre (SPU)	<u>Výberové semináre:</u> - vybrané témy prednášok (1 hodina), možnosť výberu z 15 tém;	Príležitostné semináre (webináre)/workshopy –dobrovoľné - model fungujúci od roku 2021; <u>V minulosti 1-úrovňový model:</u> 3semestre/2roky, akreditované IGIP 2016-2020; re-akreditované 2021–2025.	https://www.spu.sk/sk/uppc-o-nas
6	Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie (UVLF)	• nenájdené	–	https://www.uvlf.sk/
7	Ekonomická univerzita v Bratislave (EUBA)	<u>3 stupňový model:</u> 1. Kurz pre doktorandov (2 dni/Úvod do vysokoškolskej pedagogiky); 2. Kurz pre začínajúcich odborných asistentov (2 semestre/76hodín); 3. workshopy pre skúsených učiteľov k vybraným témam ("Edubreak").	• Smernica rektora EUBA (No. 3/2014) "Pedagogické vzdelávanie učiteľov Ekonomickej univerzity v Bratislave) • akreditované Britskou organizáciou SEDA	https://nhf.euba.sk/katedry/katedra-pedagogiky/professionalny-rozvoj
8	Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave (UCM)	<u>2 stupňový model:</u> 1. Vyučovací predmet pre doktorandov – súčasť študijného plánu – Teória a prax vysokoškolského vzdelávania (1 semester/26 hodín); 2. Príležitostné workshop v rámci grantov (in 2012, 2014/2015 and 2022/2023).	• organizácia a obsah sa variuje v závislosti od úspešnosti podaných grantov (napr.:ESF ITMS 26110230104 podpora rozvoja ľudských zdrojov vo výskume a vývoji na FF UCM v Trnave; NFP312010BFQ3 Podpora vnútorného systému zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania na UCM v Trnave	http://kped.ff.ucm.sk/sk/vysokoskolska-pedagogika/
9	Trnavská univerzita v Trnave (TRUNI)	• ďalšie vzdelávanie pedagogických pracovníkov so zameraním na komunikačné technológie,	• absentuje pedagogické vzdelávanie	https://www.truni.sk/centrum-dalsieho-vzdelavania
10	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (UKF)	• nenájdené	–	https://www.ukf.sk/
11	Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (UMB)	Kurzy pre zamestnancov UMB: • jazykové kurzy; efektívne spôsoby komunikácie; work-life balance; tvorba a manažment projektov; MS EXCEL I.; MS EXCEL II.; syndróm vyhorenia a jeho prevencia; reziliencia; problémová ľudská komunikácia a manipulácia; spoločenský protokol	• absentuje pedagogické vzdelávanie	https://www.umb.sk/univerzita/zamestnanec-umb/kurzy-pre-zamestnancov-umb/

	Univerzita	Obsah vzdelávania	Akreditácia a organizačná forma	Zdroj
12	Univerzita Komenského v Bratislave (UK)	Centrum pedagogickej podpory: • kurzy VŠ pedagogiky • workshopy, ktoré prezentujú inovatívne vzdelávacie metódy • individuálne konzultácie vyučujúcim	• bližšie info nenájdené	https://fphil.uniba.sk/cpp/
13	Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (UPJŠ)	Vybrané témy zamerané na prácu s IKT a rôznymi digitálnymi nástrojmi;	• absentuje pedagogické vzdelávanie	https://portal.ccvapp.upjs.sk/activity/zamestnanci
14	Vysoká škola múzických umení v Bratislave (VŠMU)	• nenájdené	–	https://www.vsmu.sk/
15	Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave (VŠVU)	• nenájdené	–	https://www.vsvu.sk/sk/studium/celozivotne-vzdelavanie/
16	Prešovská univerzita v Prešove (PU)	• nenájdené	–	https://www.unipo.sk/informacie-o-univerzite/
17	Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne (TNUNI)	• nenájdené	–	https://tnuni.sk/aktuality/
18	Akadémia umení v Banskej Bystrici (AKU)	• nenájdené	–	https://www.aku.sk/sk/
19	Katolícka univerzita v Ružomberku (KU)	• nenájdené	–	https://www.ku.sk/
20	Univerzita J. Selyeho (UJS)	• nenájdené	–	https://www.uj.s.sk/sk/

Analýza dokumentov bola doplnená dotazníkovým prieskumom o názoroch účastníkov, ktorí sa zúčastnili kurzov vysokoškolskej pedagogiky na UCM a SPU, s ktorých organizáciou má autorka osobné skúsenosti.

Účastníci z oboch univerzít celkovo označili medzi prekážkami v ich pedagogickom rozvoji na prvom mieste nedostatok času, nasledovali nedostatok ponúk na vzdelávanie a finančné náklady. Niektoré ďalšie myšlienky a návrhy vyjadrené účastníkmi v otvorených položkách sú nasledovné:

PSPU2: „Kurz vysokoškolskej pedagogiky by mali absolvovať všetci, ktorí sa podieľajú na vzdelávaní

študentov vysokých škôl. Odporúčam súčasným vysokoškolským učiteľom aj doktorandom.“

PSPU6: „Navrhujem možnosť absolvovať kurz na diaľku – bolo by skvelé prehrať si prednášku.“

PSPU32: „Uprednostnil by som pridanie modernejších vyučovacích metód s prepojením na IKT.“

PUCM2: „Pokračujte v tejto činnosti, osobitne s doktorandami, ktorí sú často stratení a cítia sa byť často nekompetentní vyučovať...“

PUCM 7: „Rád by som v rámci kurzu absolvoval výcvik v modelových situáciách.“

PUCM10: „Kurz by mal byť povinný pre všetkých doktorandov a učiteľov.“

Tabuľka II: Výsledky dotazníkového prieskumu

	SPU	UCM
Motivácia	<ul style="list-style-type: none"> vlastný záujem (50%); podmienka k odbornému rastu (37%); požiadavka vedenia katedry (8,3%); častočne vlastný záujem a neistota, či to nebude podmienka k výberovému konaniu (4,2%) 	<ul style="list-style-type: none"> vlastný záujem (73%) podmienka k odbornému rastu (4%) požiadavka vedenia katedry (11%); bolo mi to odporúčané (4%) ak by bol kurz plne dobrovoľný neabsolvoval by som ho (1 odpoveď –4%)
Subjektívne pociťované oblasti nedostatkov v pedagogickej oblasti (možnosť viacerých odpovedí)	<ul style="list-style-type: none"> uplatňovanie rozmanitých vyučovacích metód (41,4%); tvorba didaktických testov (20, 6%); pedagogická komunikácia so študentami (13,8%); práca s IKT vo výučbe (13,8%); tvorba študijných materiálov pre študentov (10,3%); hodnotenie študentských výsledkov (10, 3%); nové spôsoby motivácie študentov (3,4%); time manažment (3,4%) nič (20, 6%); 	<ul style="list-style-type: none"> uplatňovanie rozmanitých vyučovacích metód (60%); tvorba didaktických testov (20%) pedagogická komunikácia so študentami (20%) práca s IKT vo výučbe (20%); tvorba študijných materiálov pre študentov (10%); hodnotenie študentských výsledkov (20%). Iné: „Nedostatočný upgrade dostupných technológií a nedostatočný podporný servis v tejto oblasti. Zbytočne ja napredujem, ak softvérové zabezpečenie, ktoré používam nie je kompatibilné s technológiami v seminárnych miestnostiach.“ (4%)
Záujem o ďalšie vzdelávanie	<ul style="list-style-type: none"> psychológia (12,5%); pedagogika (8,2%); cudzí jazyky (41.7%); IKT (4,2%); moja odborová špecializácia (29,2%); pedagogika, psychológia, môj odbor (4,2%) 	<ul style="list-style-type: none"> psychológia (39%); pedagogika (30%); cudzí jazyky (25%) IKT (3%) moja odborová špecializácia (3%).
Užitočnosť kurzov	<ul style="list-style-type: none"> veľmi prínosné 58,3 % častočne prínosné 41,7% 	<ul style="list-style-type: none"> veľmi prínosné 85,7% častočne prínosné 14,3%
Celková spokojnosť s kurzom	<ul style="list-style-type: none"> Kurz splnil moje očakávania (70%) Moje očakávania boli naplnené čiastočne 30% 	<ul style="list-style-type: none"> Kurz splnil moje očakávania 38, 1% Moje očakávania boli naplnené čiastočne 47, 6% Moje očakávania neboli naplnené 14,3%

PUCM13: „Rada by som sa dozvedela ako prednášať, ako byť kreatívna pri prednášaní, ako zaujať študentov prednáškou, ako motivovať študentov, ako naučiť študentov premýšľať o téme a zaujať ich, aby mali svoj vlastný názor na danú problematiku.“

PUCM23: „Bolo by lepšie vopred definovať, pre koho je kurz vysokoškolskej pedagogiky určený.“

PUCM25: „Bolo by lepšie zvýšiť pomer interaktívnej časti k prednáškovej časti v rámci výučby vysokoškolskej pedagogiky.“

5. DISKUSIA

Z dvadsiatich analyzovaných verejne dostupných webových stránok sme na polovici (10) vysokých škôl nenašli žiadne informácie o poskytovaní ďalšieho vzdelávania pre vysokoškolských učiteľov. Naším predpokladom je, že ak tieto informácie neboli zverejnené, tak príslušná VŠ ďalšie vzdelávania a rozvoj svojich učiteľov nezabezpečuje (PU,

TNUNI, AKU, KU, VŠVU, VŠMU, UJS, UKE, UVLE, STUBA). U zvyšných desiatich VŠ boli identifikované informácie o poskytovaní rôznych druhov ďalšieho vzdelávania, ale aj napriek tomu na 3 z nich (UPJŠ, UMB, TRUNI) absentovalo akékoľvek pedagogické vzdelávanie a v ponuke boli pre učiteľov primárne vzdelávacie aktivity zamerané na oblasť IKT, práce s rôznymi digitálnymi nástrojmi, projektového manažmentu a publikačných aktivít. Zvyšných 7 VŠ podľa dostupných informácií poskytuje svojim učiteľom vzdelávanie v oblasti vysokoškolskej pedagogiky, respektíve vo vybraných témach dotýkajúcich sa vysokoškolskej edukácie, avšak tieto vzdelávacie modely sa na jednotlivých VŠ líšia čo do obsahu, rozsahu a frekvencie, záväznosti, financovania a foriem a metód vzdelávania. Existujúce kurzy sa líšia a realizujú sa ako príležitostné workshopy, výberové jednorazové semináre, jednoúrovňové modely kurzov vysokoškolskej pedagogiky až po viacúrovňové

modely pedagogického vzdelávania s diferencovaným obsahom vzhľadom k potrebám účastníkov.

Z poskytovaných možností pedagogického vzdelávania sme identifikovali na slovenských VŠ teda 3 modely zo siedmich, ktoré uvádza Požarník (podľa Askerc Veniger, 2016) a to monotematické semináre a kurzy z rôznych oblastí; pedagogické workshopy; programy počiatočného vzdelávania pre začínajúcich asistentov resp. doktorandov.

Čo sa týka skúseností účastníkov poskytovaného vzdelávania na vybraných VŠ, väčšina respondentov potvrdzuje svoju pozitívnu spätnú väzbu na absolvovaný kurz formálne (počas záverečných kolokvií a prostredníctvom dotazníkov), ako aj neformálne prostredníctvom osobných vyhlásení aj keď uvádzajú aj niektoré vlastné návrhy k skvalitneniu kurzov (diferenciácia obsahu podľa cieľovej kategórie vysokoškolských učiteľov v prípade 1 stupňových modelov vzdelávania; prehodnotenie formy vzdelávania; zvýšenie pomeru aktivizujúcich metód vzdelávania a pod.). Obdobné výsledky uvádza napr. aj Zeľová (2015), podľa ktorej skúmaní väčšina absolventov kurzov vysokoškolskej pedagogiky nevidí absolvovanie kurzu ako prostriedok uľahčujúci získavanie miesta či bonus pri habilitácii a iba 4 % absolventov uvádza, že by sa do kurzu znovu neprihlásili. Väčšina by sa pred prípadnými záujemcami o kurz o ňom pozitívne vyjadrovali. Podobne, ako to počuli sami, aj oni by argumentovali najmä užitočnosťou kurzu pre pedagogickú prax a rozšírením obzoru. Len desatina z absolventov považuje za rozhodujúci prínos získanie osvedčenia z kurzu. Väčšina tých, ktorí sa do kurzu hlásia, majú o ňom na základe informácií od kolegov – absolventov pozitívny obraz. Ten sa skoro u všetkých, ktorí kurz ukončia, potvrdzuje a sami potom majú tendenciu kurz odporúčať ďalším. (Zeľová, 2015).

Napriek prevažujúcim pozitívnym názorom na kurzy môžeme uvažovať o tom, nakoľko je tento obraz skutočne pravdivý, alebo aké by mohli byť zdroje možného skreslenia výsledkov a limity prezentovaného empirického skúmania. Záverečný dotazník vyplňali len úspešní absolventi kurzu (alebo workshopu). Na druhej strane nie všetci úspešní účastníci odpovedali na dotazník. Dotazníky boli vyplnené po úspešnom absolvo-

vaní kurzu (nie je bežné, že tí, ktorí sa dostanú na záverečný pohovor, neuspeli). Zdrojom skreslenia môže byť aj pocit eufórie v duchu „všetko dobré, čo sa dobre skončí“ a tendencia brániť alebo preceňovať hodnotu toho, čo sme dosiahli. Tendencia dávať spoločensky žiaduce odpovede, s čím výskumníci rátajú pri prieskumných metódach. Hoci sú dotazníky anonymné a po absolvovaní kurzu jeho organizátori či lektori nemajú nad účastníkmi žiadnu moc, ich odpovede môžu byť ovplyvnené uvedením si toho, že ďalšie vzdelávanie a profesijný postup je niečo, na čom by im malo záležať. Odpovede mohli byť ovplyvnené aj rôznymi typmi účastníkov a ich rozdielnymi očakávaniami, predchádzajúcimi skúsenosťami a odborným zázemím, keďže sa skladali od doktorandov až po skúsených vysokoškolských učiteľov na rôznych funkčných miestach a akademických pozíciách, ale aj ich predchádzajúce vzdelanie a odborné zameranie boli rozmanité (od predchádzajúceho učiteľského vzdelania po účastníkov bez akejkoľvek pedagogickej prípravy). Tiež si uvedomujeme, že vzorka respondentov z 2 VŠ neposkytuje komplexný pohľad na hodnotenie významu pedagogického vzdelávania a edukačných potrieb v prostredí všetkých verejných VŠ, ale je iba malou sondou do danej problematiky.

Ako vyplynulo z analýzy výsledkov nášho skúmania, VŠ si v súčasnosti sami organizujú pedagogické vzdelávanie (ako pedagogické minimum) podľa svojich potrieb a možností a na dobrovoľnej báze. Kurzy sú založené na interných predpisoch konkrétnych VŠ alebo ako súčasť habilitačných a inauguračných kritérií, alebo sú to príležitostné kurzy organizované a financované v rámci grantových projektov. Stotožňujeme sa s názorom autoriek Petriková, Váradyová (2019), že vzdelávacie štandardy vysokoškolskej pedagogiky v podmienkach Slovenska v súčasnosti nie sú stanovené. Analyzované modely sú situované najmä na tradične neučiteľských vysokých školách, ktoré sú angažované v inžinierskom a ekonomickom vzdelávaní. Tieto univerzity majú dlhodobú tradíciu a vyšší záujem o rozvoj pedagogických zručností v porovnaní s vysokými školami so zameraním v humanitných, spoločenskovedných a učiteľských študijných programoch.

ZÁVER

Organizovanie kurzov vysokoškolskej pedagogiky a ďalšieho vzdelávania učiteľov na viacerých slovenských univerzitách otvára mnohé otázky týkajúce sa nielen rozsahu a obsahu, ale aj ich financovania, akreditácie a pod. V súčasnosti je pedagogická spôsobilosť učiteľa nevyhnutnosťou a požiadavky na jej získanie a rozvoj v rôznych formách ďalšieho vzdelávania ako sú napríklad adaptačné,

inovačné, či aktualizácie vzdelávanie sú aj legislatívne vymedzené pre učiteľa na nižších stupňoch vzdelávania. Potrebu získania a rozvíjania pedagogickej spôsobilosti vysokoškolského učiteľa si však uvedomuje na základe našich výsledkov ani nie polovica verejných vysokých škôl.

Kurzy a vzdelávacie aktivity v oblasti vysokoškolskej pedagogiky na rôznych vysokých školách majú totožné ciele, a to uviesť vysokoškolských učiteľov do pedagogického myslenia a rozvíjať ich pedagogické poznatky a pedagogickú spôsobilosť, posilňovať povedomie učiteľov v oblasti pedagogickej činnosti, vzájomne si vymieňať skúsenosti z výučby a motivovať ich k sebazdokonaľovaniu. Pozitívom je, že kurzy sú účastníkmi považované za prospešné a žiadna odpoveď nenaznačuje, že by boli zbytočné.

Kurzy vysokoškolskej pedagogiky boli v minulosti tradične orientované na vysokoškolských pedagógov, aj keď v súčasnosti badať trend poskytovať pedagogické vzdelanie aj doktorandom, napriek tomu, že nie na všetkých univerzitách existuje špecifická diferenciácia v obsahu alebo organizácii kurzov pre tieto dve skupiny účastníkov.

Stručné návrhy a odporúčania, ktoré vyplynuli z našich výsledkov sú:

- zabezpečiť možnosti pedagogického vzdelávania pre učiteľov na všetkých vysokých školách v SR (napr. možnosťou účasti na vzdelávaní aj mimo vlastného pracoviska);
- priebežne inovovať a optimalizovať obsah kurzov vysokoškolskej pedagogiky podľa názorov účastníkov, ktoré sa odvíjajú od reálnych potrieb konkrétnej skupiny a od najnovších vedeckých poznatkov;
- zvýšiť interaktivitu v ďalšom vzdelávaní vysokoškolských pedagógov;
- vytvoriť národný systém financovania ďalšieho vzdelávania vysokoškolských učiteľov;
- zaviesť viacúrovňové modulové systémy pedagogického vzdelávania pre zamestnancov univerzít a VŠ zamerané na špecifické skupiny účastníkov (doktorandi, mladí asistenti, skúsení vysokoškolskí učitelia, vedeckí pracovníci, administratívni pracovníci a pod.);
- podporovať motiváciu zamestnancov vysokých škôl k ďalšiemu sebarozvoju - vytváranie rôznych motivačných nástrojov v ďalšom vzdelávaní zamestnancov manažmentom univerzít a VŠ;
- klásť dôraz na internacionalizáciu vysokých škôl (VŠ) - porovnávať modely kurzov na Slovensku s medzinárodnými skúsenosťami a dobrou praxou na iných vysokých školách v zahraničí a implementovať ich pozitíva na inštitucionálnej úrovni.

Podakovanie

Štúdia je financovaná Kultúrnou a edukačnou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v rámci grantu KEGA004UCM-4/2022 „Podpora zdravia a pohody študentov prostredníctvom inkluzívnej edukácie na terciárnom stupni“.

LITERATÚRA

- Amundsen, C., & Wilson, M. (2012). Are we Asking the Right Questions? A Conceptual Review of the Educational Development Literature in Higher Education. *Review of Educational Research*, 82(1), 90–126. <https://doi.org/10.3102/0034654312438409>
- Askerc Veniger, K., (2016). University Teachers' Opinions about Higher Education Pedagogical Training Courses in Slovenia. *CEPS Journal* 6(4), 141–161. <https://doi.org/10.25656/01:12763>
- Benková, M. (2018). Vysokoškolská pedagogika na Technickej univerzite v Košiciach : prezentácia. In *Odborný seminár Profesionálne vzdelávanie VŠ učiteľov na Slovensku a v Česku*. Bratislava : EUBA. 25. 10. 2018.
- Creswell, J. W.& Clark V. L. P. (2017). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. 3rd Edition, Sage Publication
- Gibbs, G. (2013). Reflections on the Changing Nature of Educational Development. *International Journal for Academic Development*, 18(1), 4–14. <https://doi.org/10.1080/1360144X.2013.751691>
- Gosling, D. (2009). Educational Development in the UK: A Complex and Contradictory Reality. *International Journal for Academic Development*, 14(1), 5–18. <https://doi.org/10.1080/13601440802659122>
- Hanbury, A., Prosser, M., & Rickinson, M. (2008). The Differential Impact of UK Accredited Teaching Development Programmes on Academics' Approaches to Teaching. *Studies in Higher Education*, 33(4), 469–483. <https://doi.org/10.1080/03075070802211844>

- Havnes, A., & Stensaker, B. (2006). Educational Development Centres: From Educational to Organizational Development? *Quality Assurance in Education*, 14(1), 7–20. <https://doi.org/10.1108/09684880610643584>
- Chalmers, D., Stoney, S., Goody, A., Goerke, V., & Gardiner, D. (2012). Measuring the Effectiveness of Academic Professional Development. The University of Western Australia Curtin.
- Kravčáková, G., Jelenová, I. (2010). Kľúčové kompetentnosti vysokoškolského učiteľa. *Verejná správa a spoločnosť*. Roč. XI., č. 1 (2010), 40–56.
- Minedu. (2023). *Vysoké školy v Slovenskej republike*. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/vysoke-skoly-v-slovenskej-republike/>
- Minimálne kritériá na habilitačné konanie a konanie na vymenúvanie profesorov na SPU v Nitre platné od 18. 12. 2008. Dostupné v Archíve Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre
- Novák, J. (2019). Hlavné výzvy pre rozvoj pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov na ekonomickej univerzite v Bratislave. In T. Šeben Zatková, *Pedagogicko-psychologické vzdelávanie na vysokej škole v retrospektíve a jeho perspektívy*. Nadlac: Ivan Krasko, 2019, 18–25.
- Ondrejko, P. (1998). Úvod do sociológie výchovy. Bratislava: VEDA, 174.
- Petríková, D., Ondriová, D. (2015). Potreba vysokoškolskej pedagogiky vo výučbe vysokoškolákov ako predpoklad kvalitnej prípravy pre učiteľské povolanie. In T. Šeben Zatková (Ed.), *Vysokoškolská pedagogika a vysokoškolské vzdelávanie - 50 rokov pedagogického vzdelávania na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2015, 7–18.
- Petríková, D., Váradyová, T. (2019). Vysokoškolská pedagogika na Technickej univerzite v Košiciach v dimenziách štandardu IGIP. In ŠEBEN ZATKOVÁ, T. *Pedagogicko-psychologické vzdelávanie na vysokej škole v retrospektíve a jeho perspektívy*. Nadlac: Ivan Krasko, 2019, 18–25.
- Rismawati Br Sitepu, Eliyana, A., Raza, A., Rosalina, M. (2020). The Readiness of Educational Competency in Higher Education in Connecting the Era of Industrial Revolution 4.0. In SHS Web of Conferences 76, 01045. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20207601045>
- Rollnick, M., Mavhunga, E. (2017). Pedagogical Content Knowledge. *Science Education*. https://doi.org/10.1007/978-94-6300-749-8_37
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge Growth in Teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4–14.
- Silander, Ch. & Stigmar, M. (2023). What University Teachers Need to Know - Perceptions of Course Content in Higher Education Pedagogical Courses, *International Journal for Academic Development*, 28:1, 87–100, <https://doi.org/10.1080/1360144X.2021.1984923>
- Šeben Zatková, T. (2015). Vysokoškolská pedagogika a príprava učiteľov odborných predmetov v retrospektíve existencie Katedry pedagogiky a psychológie na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite. In T. Šeben Zatková (Ed.). (2015). *Vysokoškolská pedagogika a vysokoškolské vzdelávanie - 50 rokov pedagogického vzdelávania na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2015, 7–18.
- Trowler, P., & Bamber, R. (2005). Compulsory higher education teacher training: Joined-up policies, institutional architectures and enhancement cultures. *International Journal for Academic Development*, 10(2), 79–93. <https://doi.org/10.1080/13601440500281708>
- Vašutová, J. (2010). Vysokoškolská pedagogika v profesionalizácii vzdelávateľov učiteľov. In M. Siroťová, E. Frýdková, (Eds.). *Vysokoškolský učiteľ: vzdelávateľ učiteľov*. Trnava: FF UCM, 9–22.
- Zelová, A. (2015). Pedagogické vzdelávanie učiteľov na Technickej univerzite v Košiciach. In Šeben Zatková, T. *Vysokoškolská pedagogika a vysokoškolské vzdelávanie - 50 rokov pedagogického vzdelávania na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2015, 7–18.

Kontakt

PaedDr. Tímea Šeben Zatková, PhD.: timea.seben.zatkova@ucm.sk